

La recerca sobre normativa: proposta general

Research on linguistic prescription: a general proposal

Joan COSTA CARRERAS

Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge. Universitat Pompeu Fabra

Data de recepció: 15 de maig de 2012

Data d'acceptació: 17 de juliol de 2012

RESUM

Aquest article presenta una proposta del que hauria de ser una pla general de recerca sobre la normativa en català. Aquesta recerca s'hauria d'emmarcar dins de l'àmbit epistemològic, acadèmic i professional de la lingüística aplicada. Partint de conceptes operatius de *normativa* i de *recerca en normativa*, s'exposen els que haurien de ser l'objecte, els objectius, els marcs teòrics, les metodologies i els actors propis d'aquest àmbit de recerca.

PARAULES CLAU: aproximació interdisciplinària, avaluació de la planificació lingüística de corpus, lingüística aplicada, normativa lingüística, planificació lingüística de corpus.

ABSTRACT

This article presents a proposal of what a general research project on Catalan prescriptive grammar ought to be. Such research ought to be framed within the epistemological, academic and professional areas of applied linguistics. Taking *ad hoc* concepts of *prescriptive grammar* and *prescriptive grammar research* as a base, this study recommends more effective guidelines regarding the purpose, objectives, theoretical framework, methodologies and *agents* of this research field.

KEY WORDS: interdisciplinary approach, evaluation of linguistic corpus planning, applied linguistics, linguistic prescription, linguistic corpus planning.

MOTS PRELIMINARS

Pensant en el contingut d'aquesta exposició, una possibilitat hauria estat fer una revisió sistemàtica de tot el que s'ha escrit (publicat o no) i que es podria considerar «recerca sobre normativa». Ho vaig desestimar perquè, per poca «recerca» que s'hagi fet (a partir de quan?) és previsible que hi hagi massa informació i

CORRESPONDÈNCIA: Joan Costa Carreras. Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, Universitat Pompeu Fabra. C. Roc Boronat, 138. 08018 Barcelona. Tel.: 935 421 255. Fax: 935 421 617. A/e: joan.costa@upf.edu.

massa dispersa perquè una sola persona la pugui reunir, classificar i valorar. Això no obstant, és una tasca que seria molt útil per a la comunitat científica: disposar d'un repositori que contingues tota la recerca, publicada i no publicada, sobre normativa. A tall de resum d'urgència —procurant consignar, si més no, els treballs més recents— es poden esmentar les perspectives següents:

a) Sobre el concepte de *normativa*: el treball de Badia (1977), que la contraposa a la descripció; les ponències recollides a Cabré, Martí i Pons (1984); el pròleg de Solà (1994), que hi reflexiona explícitament; i Pradilla (2001), amb un recull d'articles amb una variada gamma de perspectives.

b) Sobre el concepte de *norma*: la monumental miscel·lània de Bédard i Maurais (1983) i Costa (2000), que, a partir d'una anàlisi de les diferents definicions, n'ofereix una de sintètica.

c) Sobre el discurs normatiu: Berrendonner (1982), sobre el discurs normatiu francès; i Costa (2010), concretament sobre el de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

d) Sobre la percepció que tenen els parlants del seu ús: Maurais (2008).

e) Sobre la visió que tenen els «agents» de la seva feina: Martí, Pons i Solà (1989).

f) Sobre la normativa fabriana: Segarra (1985 a i b); tots els estudis continguts a Argenter (2000) i Mir i Solà (2005-2013); Ginebra i Solà (2007); i Costa (2009a).

g) Sobre la implantació de la normativa: Mas (2008), analitzant les actituds i la ideologia lligada a certes formes lingüístiques; Baldaquí (2006), analitzant la inseguretat lingüística dels escolars valencians; Costa (2009b) i Costa i Labèrnia (en premsa acceptat), analitzant la implantació dels relatius normatius; i Pla (2010), assaig d'un assessor lingüístic sobre les dificultats d'ús de la normativa en els mitjans de comunicació.

h) Sobre la implantació de la terminologia: Vila, Nogué i Vila (2007), Montané i Cabré (2007 i 2010) i Quirion (2012).

Descartada la revisió sistemàtica de la «recerca sobre normativa», vaig decidir d'oferir una reflexió sobre el concepte de *recerca en normativa*, a partir de l'anàlisi de quins n'haurien de ser els *objectes*, els *objectius*, els *marcs teòrics*, les *metodologies*, la *infraestructura* i els *actors* implicats.

En aquesta exposició, aollint-me a l'actitud de Josep Maria Espinàs, faré servir en general un «jo de modèstia»: tot i que formo part d'un «protogrup» d'investigadors (Avalnorm), aquesta exposició és bastant personal i cal entendre-la com una reflexió en curs que agrairà les aportacions de tothom qui hi vulgui participar.

1. CONCEPTE DE NORMATIVA

Amb el risc de dir una obvietat, em permeto de recordar que una gramàtica normativa és una «g[ramàtica] que estableix una sèrie de regles per a delimitar els usos correctes d'una llengua tot seguint, sobretot, els models escrits i les varietats dels grups socioculturalment dominants. Contrasta amb la *g. descriptiva* i la *g. predictiva*» (Pérez Saldanya, 1998).

Recordada la definició clàssica d'aquest concepte, però, són rellevants per a la meua exposició les possibilitats que Joan Solà (1994: 9-11) dóna sobre el contingut d'una tal gramàtica: «uns codis de principis bàsics i generals» i/o «una resposta a totes les qüestions que preocupen», en les quals és fonamental el caràcter pràctic d'aquesta mena d'obres.¹ Aquestes dues possibilitats poden semblar incompatibles, però poden ser parts diferents d'una mateixa obra: les «respostes» es donen seguint uns «principis bàsics i generals».

Aquestes possibilitats em permeten d'abordar el que seria l'objecte i l'objectiu amb què s'elabora una normativa. La normativa pot ser «una resposta a totes les qüestions que preocupen»: si algú «respon», és que hi ha algú que «pregunta». Per tant, intenta resoldre problemes de comunicació.

2. CONCEPTE OPERATIU DE RECERCA EN NORMATIVA

2.1. Definició de recerca

No és agosarat pensar que les persones que teoritzen, ensenyen i/o treballen en el món de la normativa defensarien que es fa «recerca» en aquests àmbits, però l'estatus epistemològic (v. § 3.3) d'aquesta disciplina aconsella partir d'un concepte general d'aquesta activitat normalment universitària. Així doncs, parteixo de la definició del Termcat (<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>):² «Conjunt d'activitats intel·lectuals i materials adreçades a aclarir, trobar, descobrir, comprendre o transformar determinades qüestions d'un àmbit concret del coneixement». Més endavant (§ 3.4.2), concreto i exemplifico els infinitius de la definició.

2.2. L'objecte i l'objectiu de la normativa, propis de la lingüística aplicada

En el món acadèmic, les disciplines que busquen resoldre problemes de comunicació són classificades epistemològicament dins de l'àmbit que s'ha convingut a anomenar *lingüística aplicada* (d'ara endavant, LA).

I què és la LA? Per respondre a aquesta pregunta podem seguir l'esquema següent, que distingeix entre l'estatus epistemològic i l'extraepistemològic de la lingüística aplicada.

1. Tot i que he recollit definicions de *gramàtica normativa*, aquestes consideracions es poden fer extensives a l'ortoèpia i el lèxic normatiu.

2. Si no dic el contrari, quan citi el Termcat serà a partir d'aquesta web.

2.2.1. Estatus epistemològic de la lingüística aplicada

2.2.1.1. QUÈ INVESTIGA LA LINGÜÍSTICA APLICADA?

L'objecte de la LA és definit per una de les primeres i màximes teoritzadores sobre la lingüística aplicada, Tatiana Slama-Cazacu (1984: 96-98), a partir de set relacions entre, d'una banda, l'objecte i, de l'altra, els objectius, la teoria, la metodologia, el context i el codi per definir aquest objecte; resumits són els següents:

- a) La LA teoritza en relació estreta amb una finalitat de millorar la comunicació.
- b) La LA ha de tenir en compte el mode real de funcionament de la llengua en la comunicació.
- c) Cal recollir fets reals als quals s'aplicaran els resultats d'una recerca (també fonamentada en fets reals) i confrontar tota teoria manllevada a la lingüística amb els fets.
- d) L'objecte de la LA comporta una «adéquation parfaite» dels principis teòrics a cada objectiu a cada moment.
- e) L'objecte de la LA només comprèn per a cada objectiu concret els fets lingüístics que es consideren rellevants.
- f) L'elaboració dels resultats per a una aplicació pràctica a un objectiu concret pot comportar la tria d'una metallengua específica.
- g) Cal una integració multidisciplinària en la recollida, elaboració i interpretació dels fets per la realitat complexa sobre la qual opera, els mètodes, els objectius, la teoria interdisciplinària.

2.2.1.2. PER A QUÈ INVESTIGA LA LINGÜÍSTICA APLICADA?

En paral·lel amb Slama-Cazacu (1984: 22), Kaplan (2002: ix), llistant disciplines de les quals el lingüista aplicat hauria de saber alguna cosa, afirma que l'únic element en comú és que pretenen resoldre problemes lingüístics.

Segons Grabe (2002: 11) «Applied linguistics often defines itself broadly in order to include additional fields of language-related studies (e.g., language pathology, natural language processing, first language literacy research, and first language composition studies). The large majority of these fields do not see themselves as applied linguistics, but the broad definition gives license for applied linguists to work with and borrow from these disciplines for their own goals».

2.2.1.3. COM INVESTIGA LA LINGÜÍSTICA APLICADA?

La característica metodològica bàsica de la LA, segons Lacorte (2007: 17-46), és la mediació entre teoria i aplicació. Des d'un punt de vista teòric, Kaplan (2002: vii) reconeix, però, que «it is clear that applied linguistics lacks a central organizing

theory», i Grabe (2002) afirma que la lingüística teòrica és un coneixement bàsic per a la lingüística aplicada.

Per Slama-Cazacu (1984: 76), però, això no exclou que «le rôle majeur des recherches en LA [...] est d'établir des lois à grande valeur de prédiction, de construire des modèles généraux de comportement linguistique, qui puissent faciliter les prédictions dans toute situation spécifique, sans réclamer chaque fois de nouvelles recherches».

Cal una integració multidisciplinària dels mètodes, els objectius i la teoria interdisciplinària en la recollida, elaboració i interpretació dels fets per la realitat complexa sobre la qual opera.

Entrant en la perspectiva descriptiva, Grabe (2002: 3-4) afirma que una de les conseqüències que «the notion that applied linguistics is driven first by real-world problems rather than theoretical explorations» és «the need to see language as functional and discourse based, thus the reemergence of systemic and descriptive linguistics as resources for problem-solving, particularly in North American contexts».

De tot això es desprèn la importància fonamental de la perspectiva pràctica en la LA (Lacorte, 2007: 17-46).

Com tota disciplina ben establerta, la LA treballa amb una metallengua pròpia, ja sigui perquè adopta la de les disciplines a les quals acut discrecionalment, ja sigui perquè en crea de nova en intentar resoldre problemes concrets.

2.2.2. Estatus extraepistemològic de la lingüística aplicada

En l'àmbit acadèmic, tal com demostra per exemple Grabe (2002: 10), la LA és una disciplina acadèmica ben establerta: és present en l'ensenyament superior, s'hi fa recerca, se'n publiquen revistes, se'n fan molts congressos, etc.

I en l'àmbit professional, Lacorte (2007: 17-46) exposa la gran quantitat d'«agents» —entre els quals podem comptar el professorat de llengües, els traductors, els assessors lingüístics, els logopedes, els lexicògrafs, etc.— i d'«usuaris» —entre els quals podem comptar els aprenents de llengües, els lectors de llibres originals i de traduccions, els pacients amb trastorns de parla, els consultors de diccionaris, etc.—, que cal emmarcar dins d'aquest terreny tan ampli, variat i difús que és la LA.

Per comoditat —però també perquè és la màxima referència en aquest camp en els àmbits acadèmics català i espanyol—,³ seguirem la definició que en dóna Lluís Payrató (1997: 22): «la lingüística aplicada pot ser concebuda [...] com una orientació o dimensió de la recerca lingüística, pròpia de tots els camps d'estudi inclosos en les ciències del llenguatge, que, partint de marcs (*teòrics*) interdisciplinaris, persegueix com a objectiu la resolució de problemes (*pràctics*) derivats de la praxi lingüística, de l'ús lingüístic en què es concreta la capacitat humana del llenguatge». En els epígrafs següents glosso aquesta definició.

3. La traducció espanyola d'aquesta obra va per la 4a reimpressió de la 2a edició (ampliada i actualitzada).

2.2.3. Metodologies i mètodes en lingüística aplicada

Els plurals, tant del sintagma *marcs teòrics interdisciplinaris* de la definició precedent com dels mots *metodologies* i *mètodes*, ja donen a entendre que, per resoldre un «problema de comunicació», normalment cal més d'una aproximació teòrica i metodològica. Acostuma a ser imprescindible la multidisciplinarietat en la recollida de dades (exercicis, enquestes, entrevistes, corpus, etc.), en l'elaboració de les dades (corpus) i en la interpretació dels fets (anàlisis quantitatives i qualitatives, reflexió, comparació, etc.). Això es deu al fet que un problema de comunicació acostuma a ser una realitat complexa i es podria dir que gairebé única —i demana una combinació específica de perspectives i metodologies.

A continuació exposo el que es poden anomenar metodologies, mètodes o procediments possibles en una recerca aplicada. Del que he dit fins ara, es dedueix que acostuma a ser imprescindible anar-los combinant durant la investigació d'una manera discrecional segons el problema que calgui resoldre.

2.2.3.1. MÈTODES QUANTITATIUS

Segons el Termcat, una anàlisi quantitativa de dades és el «procés d'organització de les dades en el qual s'introdueixen les dades, es depuren en matrius, es calculen índexs estadístics i s'apliquen proves estadístiques». Si qui investiga necessita aquesta metodologia, necessitarà l'assessorament d'un estadístic professional.

Humberto López Morales (1994: 11) afirma que «los hechos son parte importante en la investigación científica: se definen como observaciones, en nuestro caso, acerca de fenómenos lingüísticos, 1) comprobadas, 2) apoyadas empíricamente, 3) coherentes y 4) que buscan un fin». És a dir, que la recerca ha de buscar que els seus resultats siguin significatius estadísticament: que cada vegada que es repeteixi, en les mateixes condicions, l'experiment dissenyat per l'investigador, hi hagi una probabilitat tan alta com sigui possible que els resultats siguin els mateixos.

López Morales (1994: 11), a més, distingeix entre dos nivells de recerca:

a) «Nivel de investigación descriptivo[, que] se limita a reunir los datos, a describirlos y a relacionarlos entre ellos o con determinadas variables en busca de asociaciones pertinentes para establecer generalizaciones empíricas.»

b) «Nivel de investigación explicativo[:] el porqué de los datos. Son esencialmente dos las tareas de este nivel: 1) planteamiento de hipótesis y 2) corroboración de hipótesis.»

L'investigador ha de decidir en quin nivell li cal treballar.

2.2.3.2. MÈTODES QUALITATIUS

Al costat dels mètodes quantitativs, hi ha els qualitativs. No crec sobrer recordar —o insistir en— el fet que totes dues menes d'anàlisis són complementàries en l'àm-

bit de la lingüística aplicada. Segons el Termcat, una anàlisi qualitativa de dades és el «procés fonamentalment inductiu d'organització de les dades en el qual s'estableixen categories, models o patrons i se cerquen relacions entre les categories amb la finalitat de dotar de sentit el fenomen analitzat».

No sembla (massa) desencertat incloure en aquesta classe de procediments de recerca els que comentem en els epígrafs següents.

a) *Avaluació*: segons el Termcat, l'avaluació és el «procés sistemàtic, planificat i rigorós de recollida d'informació que permet emetre un judici de valor i prendre decisions per a la millora d'un procés, un programa, una organització, etc.».

La recollida d'informació pot consistir en l'administració d'exercicis, de tests, qüestionaris, però també pot consistir en l'observació de comportaments durant la impartició d'una sessió d'ensenyament-aprenentatge. El «judici de valor» demana recollir informació no sols sobre la «variable dependent» (l'objecte de l'estudi) sinó també sobre «variables independents» (els factors que se sospita que poden ajudar a explicar el comportament que s'estudia). No cal dir que, si es busquen resultats significatius, cal aplicar-hi també mètodes quantitius. Només si l'investigador està segur dels factors que expliquen els resultats, es poden prendre decisions per a la millora d'un procés, un programa, una organització, etc.

Un exemple d'ús de l'avaluació en una fase inicial de la recerca es pot trobar a Costa i Labèrnia (en premsa acceptat), Montané (2012) i Vila, Nogué i Vila (2007). No puc deixar de recordar que la comunitat científica podria treballar sobre un material tan preciós i suficient per a la recerca sobre normativa com les proves que les diferents administracions educatives del domini lingüístic fan, per exemple, a 6è de primària, 4t d'ESO i per accedir a la universitat.

b) *Comparació*: és un procediment de recerca habitual, la definició del qual és bastant clara: «Examinar (dos objectes o més) a fi de determinar-ne els punts de semblança o de dissemblança» (*Gran diccionari de la llengua catalana* [d'ara endavant: GDLC]).⁴ De fet, pot constituir un dels tipus d'avaluació: ordenar dos o més subjectes, productes, etc., segons el grau de compliment d'una qualitat, comportament, etc. N'és un exemple clar el treball de Reynaldós (2012).

c) *Experimentació*: «Mètode de recerca que consisteix a modificar expressament i de manera controlada les condicions que determinen un fet, i observar i interpretar els canvis que s'hi esdevenen» (Termcat). En seria un exemple l'experiment a què vaig sotmetre onze correctors fent-los corregir tres textos manipulats consultant només les obres oficials de Fabra (la gramàtica de 1933 i el *Diccionari general de la llengua catalana*).⁵ Un possible experiment seria —a grans trets— donar la formulació oficial literal d'una o unes normes a un nombre triat de professors, que les haguessin de glossar i a continuació corregir unes frases aplicant aquestes normes. D'aquesta manera, es podria avaluar la «claredat» de certes normes oficials.

4. Consultat a <http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0032417>. Quan el citi serà a partir d'aquesta web.

5. Els criteris que van explicitar aquests correctors estan publicats a Costa (1998).

d) *Especulació i reflexió*: són dues activitats intel·lectuals que es poden practicar abans o després de treballar amb dades empíriques. L'especulació és el «pensament no controlat científicament» (Termcat). Jo entenc que la manca de control científic es refereix al fet que no hi ha un contrast sistemàtic amb els fets. Això no vol dir que, d'acord amb la inter- i la multidisciplinarietat que es necessiten per resoldre els problemes relatius a la normativa, no sigui necessari, per exemple, *especular* sobre quines serien les conseqüències d'un fet hipotètic o d'un possible experiment. És a dir, justament una de les fases inicials d'una recerca és l'establiment d'hipòtesis, activitat que no deixa de ser una especulació. Per tant, qualsevol formulació d'hipòtesis en una recerca es pot considerar una especulació. Que, en virtut de la multidisciplinarietat, caldrà contrastar empíricament a fi de resoldre el problema concret investigat.

Pel que fa a la reflexió, és definida com l'«operació mitjançant la qual la ment fa atenció als propis actes de coneixement, i àdhuc al jo o subjecte que els sustenta, i no al contingut d'aquests mateixos actes» (GDLC). Entenc que, traslladant-ho als procediments de recerca, la podem considerar un exercici metacognitiu de control de l'adequació dels procediments de recerca aplicats als objectius. No cal dir que controlar en quina mesura la manera d'abordar els objectius és eficaç o no ha de ser inherent a la recerca científica i acadèmica en general.

e) *Anàlisi*: «Mètode d'investigació de la veritat que consisteix en la descomposició d'un tot en els seus elements simples per tal d'examinar-los separatament» (Termcat). L'anàlisi és un procediment molt ben establert en la recerca lingüística, per exemple des d'una perspectiva textual (com la unitat *text* es pot descompondre en subunitats textuais).

f) *Síntesi*: «Mètode d'investigació de la veritat que va de les nocions més simples a les més complexes» (Termcat). Com a exemple d'aquest procediment, em permeto de referir-me a la proposta que vaig fer (Costa, 2005b) d'estendre la norma d'apostrofa-ció dels articles determinats (*el* i *la*) i la preposició *de* davant de essa líquida més consonant (*l'stop*, *la Scala*, *de scout*) a qualsevol altra fricativa seguida de consonant. Seguint els exemples que he donat caldria escriure, per exemple: *l'ftalat*, *la ftiriasi*, *de ftalat*.

g) *Observació*: «Mètode científic que es diferencia de l'experimentació en el fet que no hi ha intervenció del subjecte cognoscent per a modificar les condicions del fenomen» (GDLC). Ja és sabut que en molts terrenys justament es dóna la «paradoxa de l'observador», i l'observació tal com s'acaba de descriure no es pot complir. Dit això, no hauria de ser cap problema provocar aquesta paradoxa a l'hora d'analitzar fins a quin punt els parlants usen les formes normatives. Sembla clar que les formes normatives són les pròpies dels discursos controlats i que els parlants, si se senten observats, tendeixen a produir les formes normatives. Si algú, en aquestes condicions de màxima observació i control, no és capaç de produir la forma normativa, seria un indicatiu d'un problema d'aprenentatge o d'actitud contrària a l'ús de la normativa.

Una variant de l'observació és l'observació participant, definida com a «observació en què l'investigador pren part activa en la realitat que estudia» (Termcat). El que és rellevant d'aquesta tècnica és que té com a objectiu d'interpretar les dades com ho

faria un membre de la comunitat estudiada: és una aproximació «èmica» (Riba Campos, 2007, i en la línia de l'anomenada *folk linguistics*, hi ha els treballs, per exemple, de Niedzielski i Preston, 2000, i Wilton i Stegu, 2011). Aquesta tècnica podria ser adequada per observar *in situ* l'ensenyament de la normativa.

2.2.4. Relació entre «teòrics», «agents» i «usuaris» de la normativa

Slama-Cazacu (1984) dóna com a característica fundacional de la LA la «circularitat» entre, d'una banda, la recerca teòrica i la recerca aplicada, però també entre qui ha de fer recerca (teòrics), qui ha d'aplicar el producte de la recerca (agents) i qui ha de fer servir els productes de la recerca (usuaris).

Albert Pla (2012) va plantejar aquesta circularitat a través d'un sistema metafòric molt gràfic. Els usuaris de la normativa serien els conductors dels vehicles que circulen; els agents de la normativa serien els «guàrdies urbans» que regulen el trànsit i fan complir el codi de circulació; finalment els teòrics de la normativa serien els «codificadors de la circulació», els qui elaboren el codi de la circulació. Quan un usuari té o causa un problema de normativa, l'agent ho acaba sabent i el trasllada al teòric, que hauria de mirar si cal fer més clar un determinat article del codi, modificar-lo, eliminar-lo o afegir-n'hi un de nou. Pel que fa a les conseqüències de no fer servir la normativa oficial —tot i que en algun moment algú ha plantejat la possibilitat de sancionar econòmicament els usuaris professionals que la vulneren—, tenen a veure amb el que Lamuela (1994: 47-66) anomena la «funció discriminant» de l'estàndard: en un «marc de condicions sociolingüístiques favorables» (v. § 3.4), cometre faltes impedeix, per exemple, superar exàmens, passar de curs, accedir a la universitat o fer determinades feines.

2.3. Concepte operatiu de recerca en normativa

Parafrasejant el Cercaterm i Payrató (1997), es pot dir que la recerca en normativa *com a model* és un conjunt d'activitats intel·lectuals i materials adreçades a aclarir, trobar, descobrir, comprendre o transformar determinades qüestions d'aquest model, que, partint de marcs (*teòrics*) interdisciplinaris, persegueix com a objectiu la resolució de problemes (*pràctics*) derivats de l'aplicació d'aquest model.

Una noció fonamental que cal retenir en aquesta definició és la concepció de la normativa com un model *complet* (Lamuela, 1995) que ofereix al parlant un conjunt sistemàtic i coherent de normes fonètiques, morfològiques, sintàctiques, lèxiques i ortogràfiques per expressar-se amb comoditat en les situacions que requereixen discursos formals controlats.

3. LA RECERCA EN NORMATIVA

3.1. *Objecte i objectius de la recerca en normativa*

La recerca en normativa s'ha d'ocupar dels problemes de comunicació relacionats amb la normativa que tenen els usuaris, siguin detectats o no pels agents.

En conseqüència, l'objectiu fonamental de la recerca en normativa ha de ser proporcionar, o bé als agents o bé als mateixos usuaris, els fonaments per resoldre els problemes de comunicació relacionats amb la normativa que tenen els usuaris. En el cas dels usuaris —sobretot els no professionals—, cal procurar donar-los solucions concretes.

3.2. *Metodologies i mètodes de la recerca en normativa*

Difícilment, com exposarem més endavant, un problema plantejat per un usuari podrà ser investigat si no és mitjançant una multidisciplinarietat ajustada al problema que s'hagi d'investigar.

3.3. *Estatus epistemològic de la recerca en normativa*

Qualsevol àmbit de recerca ben establert està plenament situat en el món universitari: se'n fa docència i recerca, i disposa d'una certa infraestructura com associacions acadèmiques, grups de recerca reconeguts, revistes i congressos. Mirem tot seguit fins a quin punt la recerca en normativa gaudeix de tots aquests elements.

Pel que fa a la docència universitària en normativa, sense ànim de ser exhaustiu, es pot dir que es fa docència de grau i de postgrau en estudis com els de filologia catalana o traducció i interpretació.

Des del punt de vista de la recerca, s'han elaborat i s'elaboren tesis —com ara la de Sebastià Bonet (1991), Joan Costa (2005a), Narcís Iglésias (2002), Amor Montané (2012) i Aina Labèrnia (en curs). Pel que fa a grups de recerca consolidats, es pot esmentar el grup Sociolingüística: Planificació Lingüística i Educació de la Universitat d'Alacant (Josep M. Baldaquí). Quant a associacions d'investigadors universitaris, no n'hi ha cap que es dediqui específicament a aquesta recerca, però societats com la Societat Catalana de Sociolingüística o la Xarxa CRUSCAT poden tractar qüestions que hi tinguin a veure. Tampoc no hi ha revistes ni congressos en els títols o noms dels quals aparegui explícitament el mot *normativa*, però n'hi ha molts que accepten treballs de recerca en normativa: revistes com *Llengua i Ús*, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, *Els Marges*, *Estudis de Llengua i Literatura*, *Estudis Romànics* o *Caplletra*, i congressos com els de la lingüística de Pompeu Fabra o de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

3.4. Proposta de possibles aproximacions als problemes de normativa

Les propostes que vénen a continuació neixen de la constatació que hi ha un problema socialment significatiu: l'«alarma social» per la falta d'ús de certes formes oficials o d'aplicació de certes regles oficials. Poso entre cometes *alarma social* com a voluntat de mirar amb distància aquest sentiment que algú pot tenir, per veure fins a quin punt està justificat o no.

Tal com explicaré tot seguit, l'ús de la normativa —com l'ús o l'aplicació de qualsevol precepte— és el resultat final del trànsit de l'ensenyament a l'ús passant per l'adquisició o l'aprenentatge (Costa, 2012). Generalment, fem servir allò que algú ens ha ensenyat.

Adaptat de Vila, Nogué i Vila (2007: 34), aquest trànsit es pot formular com segueix: «En normativa, la implantació significa que, un cop exposats a les formes oficials proposades en un marc de condicions sociolingüístiques favorables, els destinataris les aprenen, les valoren i acaben usant-les». El concepte fonamental i que hauria de ser potser el primer pas de la recerca en normativa és el de «marc de condicions sociolingüístiques favorables».⁶

Aquesta formulació, crec que és paral·lela a l'esquema presentat per Isidor Marí (2012) sobre les «dimensions de la dinàmica sociolingüística» que condicionen l'ús de la llengua: la «psicosocial» fa referència a la «valoració» necessària per usar una forma; la «lingüística» té a veure amb l'ús real de la forma; l'«educativa», amb l'aprenentatge; i la «política i d'ús social», amb el «marc de condicions sociolingüístiques favorables».

En l'àmbit de l'ensenyament de l'espanyol com a llengua estrangera, Martín Martín (2005) presenta l'adquisició de la llengua com el resultat general de processos cognitius, de factors socials, individuals (edat, aptitud, intel·ligència i personalitat) i altres (sexe o creences sobre el procés d'aprenentatge). I afirma (p. 264): «En condiciones normales, el *desarrollo de la capacidad lingüística* del niño va necesariamente ligado a su *relación con el medio* que le rodea y a la *capacidad intelectual* inherente a todo ser humano. Cabe así establecer una relación directa entre los tres elementos, de forma que un momento en la evolución de sus habilidades sociales y cognitivas se corresponde con un determinado estadio en su desarrollo lingüístico [...]». I més endavant (p. 267): «Desde una perspectiva más teórica, pero con obvias implicaciones prácticas, la adquisición y uso de la lengua pueden analizarse en tres niveles distintos [...]: (a) el del *comportamiento*, analizado por estudios empíricos sobre la producción y comprensión, los juicios de gramaticalidad, etc.; (b) el nivel *cognitivo* [...]; en este nivel también se incluyen aspectos como los sociales y motivacionales; y (c) el nivel *cerebral* [...]. Cada uno de estos tres niveles ha sido objeto de estudio de lingüistas, psicólogos y neurofisiólogos respectivamente».

Per tant, pel que fa a l'objectiu d'identificar les causes de la falta d'ús o de l'evitació

6. Amb l'espai de què dispo no em puc aturar a analitzar-lo. Potser un punt de partida seria Labov (1994: 878) i, modèstia a part, Costa (2007). Actualment estic treballant sobre aquest concepte.

de certes normes, es podria treballar amb conceptes i procediments de les perspectives acadèmiques, sempre partint de la perspectiva general de la lingüística aplicada, que exposem en els epígrafs següents.

Caldria començar pel factor que és més probable que influeixi en la falta d'ús i anar-los descartant (com les proves que fan els metges per trobar la causa de la patologia).

3.4.1. Disciplines rellevants per a la recerca en normativa des d'una perspectiva general

Una recerca en normativa no pot negligir la seva condició d'avaluació de la planificació lingüística de corpus, donada la necessitat d'identificar les causes de la possible falta d'implantació de les normes dictades per l'acadèmia oficial. I no pot deixar de banda una qüestió latent bàsica: fins a quin punt és possible avaluar adequadament els resultats de les polítiques públiques (Cooper, 1989; Pons, 2011; Quirion, 2012; Vila, Nogué i Vila, 2007: 39).⁷

3.4.2. Disciplines rellevants per a la recerca en normativa en la fase d'exposició a les formes i regles oficials

a) *Ensenyament de llengües*. Si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial, és perquè no se li ha ensenyat adequadament?

b) *Aprenentatge de llengües*. Si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial, és perquè té algun problema d'aprenentatge?

c) *Sociolingüística*. En macrosociolingüística, la recerca s'hauria de centrar en si el grup significatiu de parlants que no usa la forma oficial té una característica social que li dificulta fer servir la forma oficial. Des d'una perspectiva microsociolingüística (en la línia, per exemple, de William Labov quan recull narracions de vida contraposades a produccions controlades), la pregunta seria: la falta d'ús de la forma oficial, és perquè hi ha un factor estilístic que li dificulta fer servir la forma oficial?

d) *Lingüística teòrica o descriptiva*. Si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial, és perquè hi ha característiques de les formes o variables independents lingüístiques («factors interns»: context, etc.) que la fan més difícil d'aprendre i usar?

e) *Dialectometria*. Si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial, és perquè hi ha massa «distància» entre les «variants» considerades *faltes* (vernacle del grup) i les «variants» oficials (del model normatiu complet d'ús)?

f) *Anàlisi del discurs*. Aquesta perspectiva, d'entrada, serviria per analitzar si el fet

7. Un cop en fase de revisió aquest article, he tingut coneixement de l'existència de l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques, Ivàlua (www.ivalua.cat), el qual, *a priori*, podria ser de gran ajuda per al planteig general de l'avaluació de la implantació de la normativa. Tanmateix, analitzada la seva activitat no sembla que pugui aportar res significatiu a la recerca en normativa.

que un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial és perquè hi ha característiques discursives dels textos normatius que dificulten o impedeixen l'aprenentatge o l'ús de les formes normatives. Però, d'altra banda, comença a ser urgent una recerca detallada sobre la possibilitat d'ambigüitat real en el discurs real, ja que moltes discussions sobre l'adequació de determinades normes giren al voltant d'aquesta possibilitat i la necessitat d'evitar-la.

g) *Psicologia o psicolingüística*. Des d'aquesta disciplina, es podria analitzar si el fet que un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial és perquè hi ha característiques cognitives de la població estudiada que li impedeixen o dificulten l'aprenentatge o l'ús de les formes normatives.

h) *Psicologia social*. És molt probable que si un grup significatiu de parlants no usa la forma oficial és perquè hi ha actituds, valors, creences, sentiments, etc., de la població estudiada que li impedeixen o dificulten l'aprenentatge o l'ús de les formes normatives.

3.4.3. Metodologies i mètodes per a la recerca en normativa

a) *Anàlisi d'errors*. Aquesta pràctica té una llarga tradició: consisteix en la identificació i la classificació dels errors més freqüents i dels factors que els provoquen.

b) *Lingüística de corpus*. Aquesta disciplina permet tractar grans quantitats de dades amb un procediment estadísticament significatiu.

c) *Investigació per enquestes*. Poden ser molt útils entrevistes als «teòrics», als «agents» o als «destinataris» (en la línia de la *folk linguistics*) mateix de la normativa, sobretot en matèria de psicologia social.

d) *Estudis longitudinals (temps real) i semilongitudinals (temps aparent)*. El primer tipus d'estudis permet veure l'evolució d'un grup al llarg del temps —per exemple: deixa, amb el temps, de fer servir un grup una forma normativa? El segon tipus d'estudis permet comparar l'ús de diversos grups en un mateix moment: en la tesi doctoral en curs d'Aina Labèrnia, s'han administrat dos exercicis i s'ha fet fer una redacció a l'alumnat dels quatre cursos del grau en traducció i interpretació de la Universitat Pompeu Fabra (UPF).⁸

3.5. Circularitat de la recerca en normativa

Si apliquem la circularitat explicada en general (§ 2.2.4) a la recerca en normativa, cal fer-hi les observacions següents.

8. Sóc conscient que quatre cursos seguits d'un grau universitari donen per a una estratificació universitària o de competència, però per a una estratificació social molt minsa: són quatre grups amb poca diferència d'edat, enquadrats, a més, en una institució que valora i promou la normativa i implica pràctiques discursives en què l'ús de les formes normatives és obligatori.

Els teòrics potencialment necessaris per a una recerca per resoldre un problema de normativa són els investigadors de la universitat de les branques següents, d'acord amb el que he exposat anteriorment: teòrics de l'avaluació de la planificació lingüística de corpus, de l'ensenyament de llengües, de l'aprenentatge de llengües, de la macro- i la microsociolingüística, de la lingüística teòrica o descriptiva, de la dialectometria, de l'anàlisi del discurs, de la psicologia, de la psicolingüística, de la psicologia social, de l'anàlisi d'errors, de la lingüística de corpus o de la recerca per enquestes.

Pel que fa als agents, crec que ho són, d'una banda, l'acadèmia de la llengua (IEC) i l'Administració educativa, i de l'altra, els assessors lingüístics i el professorat de català. Faig aquesta distinció, perquè el contacte entre els teòrics d'una part i l'IEC i Educació de l'altra és molt estret. Per començar, molts membres de la Secció Filològica (SF) són teòrics. Aleshores per què no considero la SF com a membre del sector teòric? Perquè la majoria dels teòrics ho són de branques (lingüística teòrica, dialectologia, per exemple) que no s'adeqüen completament a la funció d'entitat normativitzadora de la SF. Aquests teòrics, quan actuen dins de la SF es converteixen en agents que col·laboren a elaborar productes normatius, no a fer recerca. En les feines de la SF, fins i tot els teòrics de la normativització (Mila Segarra) o de l'estandardització (Isidor Marí, Miquel Àngel Pradilla, per exemple) no fan recerca sinó que apliquen la recerca a l'elaboració de normes. Segons Argenter (2010), una cosa és «fer gramàtica» i una altra «redactar “una gramàtica”».

Pel que fa a l'Administració educativa, recorre als teòrics perquè l'assessorin en les seves funcions (programació, avaluació, etc.).

El segon grup d'agents, els assessors lingüístics i el professorat de català, pot tenir contacte amb el producte de la recerca dels teòrics (estudis, publicacions, etc.), però ha d'aplicar la normativa oficial de l'IEC. Fins i tot en alguns casos, certs teòrics i certs assessors col·laboren en el seguiment de la implantació de la normativa (cas dels seminaris Sirocco [<http://latel.upf.edu/xaloc/SIROCCO>] de Lluís de Yzaguirre, de la UPF). L'IEC ha buscat el diàleg amb els assessors lingüístics i els usuaris professionals (per exemple, en les Jornades per a la Cooperació en Estandardització). La complexitat de les interrelacions es completa quan recordem que el mateix IEC presta un servei d'assessorament lingüístic amb l'Optimot i l'Oficina de Consultes.

Si passem als usuaris —els parlants i els escriptors—, també s'hi imposa una distinció. Un primer grup el formen els usuaris professionals de la llengua (escriptors, periodistes, traductors, redactors, locutors, etc.), els quals cobren per produir textos orals i/o escrits. Un segon grup està constituït pels usuaris no professionals de la llengua. Als usuaris professionals se'ls ha d'exigir una responsabilitat pel que fa a la qualitat dels seus productes, com a qualsevol altre col·lectiu professional. Alguns d'aquests professionals també col·laboren amb certs teòrics (cas dels seminaris Sirocco). Aquesta col·laboració posa de manifest que, en alguns casos, una mateixa persona pot fer d'assessor lingüístic i d'usuari professional.

Cal fer una menció explícita de l'inherent caràcter inestable de la relació entre *norma* i *ús*: els usuaris —entre els quals, no ho oblidem (i d'aquí la dificultat de treballar en normativa!), hi ha els teòrics i els agents mateixos—, per necessitat o per creativitat

lúdica, creen freqüentment noves formes o noves estructures, davant de les quals la SF ha de decidir si intervé o no i en quin sentit (entra en el sou dels «normativistes» i dels «normativòlegs»!).

Si passem al circuit que hauria de seguir la recerca en normativa per investigar els problemes realment significatius i urgents, podem recuperar el sistema metafòric *conductors-guàrdies-legisladors*. Quan els usuaris, sobretot els professionals, trobin un problema que no poden resoldre per si mateixos, l'han de traslladar als agents de primer nivell (els assessors). Si aquests agents no són capaços de resoldre'l o només hi poden donar una solució provisional, aleshores aquests agents l'han de traslladar a l'agent de segon nivell, la SF. La SF —com faria un metge de capçalera davant d'un malalt— ha d'organitzar un pla (amb una complexitat proporcional a la magnitud del problema) de recerca amb la previsió de quines disciplines serien pertinents per identificar bé el problema i els factors que el provoquen. La SF recorre als teòrics de les branques considerades adequades i els coordina. Un cop obtinguts els resultats de cada teòric, estableix un diagnòstic de quin és el problema i quins els factors que el provoquen. Aleshores, proposa una solució. No cal dir que haurien de tenir prioritat els problemes més freqüents.

4. OBSERVACIONS FINALS

En aquest treball, he intentat elaborar una proposta de com podria ser la recerca a fi de fornir als agents de la normativització els fonaments per resoldre els problemes d'aplicació de la normativa entre els usuaris.

Per fer-ho, en primer lloc he destacat el caràcter d'activitat pràctica del corpus normatiu oficial. A continuació, he intentat establir un concepte operatiu de *recerca en normativa*, emmarcant aquesta activitat en l'àmbit professional i acadèmic de la lingüística aplicada. Seguidament, sempre dins de l'àmbit acadèmic i epistemològic d'aquesta disciplina, he proposat que:

a) L'objecte d'aquesta recerca han de ser els problemes que es deriven de l'aplicació de les seves normes.

b) El seu objectiu fonamental ha de ser fornir als agents els fonaments per resoldre els problemes dels usuaris.

c) Els marcs teòrics i les metodologies que s'hi associen i als quals pot acudir la SF com a agent són l'avaluació de la planificació lingüística de corpus, l'ensenyament de llengües, l'aprenentatge de llengües, la macro- i microsociolingüística, la lingüística teòrica o descriptiva, la dialectometria, l'anàlisi del discurs, la psicologia, la psicolingüística, la psicologia social, l'anàlisi d'errors, la lingüística de corpus o la recerca per enquestes.

d) La relació adequada entre usuaris, agents i teòrics ha de ser de circularitat: per mor de l'eficiència dels recursos públics, l'inici ha de ser ascendent —dels usuaris als teòrics passant pels agents— i, un cop solucionat el problema, descendent —dels teòrics als usuaris passant pels agents.

Jo mateix, juntament amb Elisenda Bernal, Carme Bach, Aina Labèrnia —col·legues del Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra— i David Paloma —de la Universitat Autònoma de Barcelona—, estem treballant, amb el nom provisional d'«Avalnorm», sobre la implantació de la normativa. No cal dir que estem oberts a qualsevol intercanvi o col·laboració sobre aquesta qüestió.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ARGENTER, Joan A. (ed.) (2000). *Simposi Pompeu Fabra: Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2010). Declaració feta a BRANCHADELL, Albert. «Solà, llegat i successors». *El País*. Quadern (25 novembre).
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1977). «Gramàtica normativa enfront gramàtica descriptiva en català modern». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 1, p. 37-54.
- BALDAQUÍ, Josep M. (2006). *El model de llengua i la seguretat lingüística dels jòvens valencians*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BÉDARD, Édith; MAURAIS, Jacques (ed.) (1983). *La norme linguistique*. Quebec: Gouvernement du Québec. Conseil de la Langue Française; París: Le Robert.
- BERRENDONNER, Alain (1982). *L'éternel grammairien*. Berna; Frankfurt: Peter Lang.
- BONET, Sebastià (1991). «Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudis de gramatografia catalana». Tesi llegida a la Universitat de Barcelona.
- CABRÉ, M. Teresa; MARTÍ, Joan; PONS, Lúcia (ed.) (1984). *Problemàtica de la normativa del català: Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- COOPER, Robert L. (1989). *Language planning and social change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- COSTA CARRERAS, Joan (1998). «La norma lingüística a l'ensenyament». *Articles: Revista de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, núm. 16 (juliol-setembre), p. 85-98.
- (2000). «El concepte de “norma” en lingüística, sociolingüística i planificació lingüística». *Els Marges*, núm. 68 (desembre), p. 89-105.
- (2005a). «Norma i variació sintàctiques: la concepció de Pompeu Fabra (1891-1948)». Tesi doctoral llegida a la Universitat de Girona.
- (2005b). «Proposta d'ús de l'apòstrof davant de mots començats amb una consonant fricativa seguida d'una altra consonant». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Normalització Lingüística*, núm. 34 (3r quadrimestre), p. 58-59.
- (2007). «Réflexions sur la diffusion de la norme linguistique catalane». A: VIAUT, Alain (dir.). *Variable territoriale et promotion des langues minoritaires*. Pessac: Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, p. 287-300.
- (2009a). *La norma sintàctica del català segons Pompeu Fabra*. Munic: Peniope. (Études Linguistiques = Linguistische Studien; 2)
- COSTA CARRERAS, Joan (2009b). «Deladi: un anàlisi estilístic de los relativos en catalán». A: BRETONES, C. M. [et al.] (ed.). *Applied linguistics now: Understanding language and*

- mind = La lingüística aplicada actual: Comprendiendo el lenguaje y la mente*. Almería: Universidad de Almería, p. 1017-1026. També disponible en línia a: <<http://www.aesla.uji.es/actasalmeria/pdfs/costa.pdf>>.
- (2010). «Sobre el discurs normatiu de l'Institut d'Estudis Catalans». Document de recerca del Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge. Disponible en línia a: <<http://www.recercat.net/bitstream/2072/50783/1/working+papers+JOAN+COSTA.pdf>>.
- (2012). «Avalnorm sense AA». Document de treball.
- COSTA CARRERAS, Joan; LABÈRNIA, Aina (en premsa acceptat). «La implantació de la normativa dels relatius: els resultats en dos exercicis gramaticals». *Caplletra*.
- GINEBRA, Jordi; SOLÀ, Joan (2007). *Pompeu Fabra: vida i obra*. Barcelona: Teide.
- GRABE, William (2002). «Applied linguistics: an emerging discipline for the twenty-first century». A: KAPLAN, R. B. (ed.). *The Oxford handbook of applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press, p. 3-12.
- IGLESIAS, Narcís (2002). «L'obra lingüística de Josep Calveras Santacana». Tesi doctoral llegida a la Universitat de Girona.
- KAPLAN, Robert B. (2002). «Preface». A: KAPLAN, R. B. (ed.). *The Oxford handbook of applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press, p. v-x.
- KAPLAN, Robert B. (ed.) (2002). *The Oxford handbook of applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- LABÈRNIA, Aina (en curs). «Els errors dels alumnes universitaris de Traducció i Interpretació de la UPF quan escriuen en català». Tesi doctoral.
- LABOV, William (1994-2001). *Principles of linguistic change*. Oxford: Blackwell. 2 v.
- LACORTE, Manel (coord.) (2007). «Introducció: lingüística aplicada del español. Consideraciones generales». A: *Lingüística aplicada del español*. Madrid: Arco/Libros, p. 17-46.
- LAMUELA, Xavier (1994). *Estandardització i establiment de llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- (1995). «Criteris de codificació i de compleció lingüístiques». *Els Marges*, núm. 53, p. 15-30.
- LÓPEZ MORALES, Humberto (1994). *Métodos de investigación lingüística*. Salamanca: Colegio de España.
- MARÍ, Isidor (2012). Intervenció en el debat «Estàndard i correcció en el català», organitzat pel Col·legi de Llicenciats en Filosofia, Lletres i Ciències, el 8 de març de 2012.
- MARTÍ, Joan; PONS, Lúdia; SOLÀ, Joan (ed.) (1989). *Actes de les Terceres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa: Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona. 17 i 18 de desembre de 1987*. Barcelona: Abadia de Montserrat. (Milà i Fontanals; 12)
- MARTÍN MARTÍN, José Miguel (2005). «La adquisición de la lengua materna (L1) y el aprendizaje de una segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE): procesos cognitivos y factores condicionantes». A: SÁNCHEZ LOBATO, Jesús; SANTOS GARGALLO, Isabel (dir.). *Vademécum para la formación de profesores: Enseñar español como segunda lengua (L2) / lengua extranjera (LE)*. Madrid: SGEL, p. 261-286.
- MAS, Josep-Àngel (2008). *El morfema ideològic: Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*. Benicarló: Onada.
- MAURAI, Jacques (2008). *Les Québécois et la norme: L'évaluation par les Québécois de leurs usages linguistiques*. Quebec: Office Québécois de la Langue Française.
- MIR, Jordi; SOLÀ, Joan (cur.) (2005-2013). *Pompeu Fabra: Obres completes*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Edicions 62; València: 3i4; Palma: Moll.
- MONTANÉ, Amor (2012). «Terminologia i implantació: anàlisi d'alguns factors que influencien l'ús dels termes normalitzats de la informàtica i les TIC en llengua catalana». Tesi lligi-

- da el desembre de 2012, a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.
- MONTANÉ, Amor; CABRÉ, M. Teresa (2007). «La implantació de la terminologia normalitzada». Disponible en línia a: <http://www.realiter.net/IMG/pdf/Amor_Montane_March-Teresa_Cabre.pdf> [Consulta: 24 abril 2011].
- (2010). «Factores de implantación en la terminología normalizada en lengua catalana: una aproximación metodológica». A: BUENO, J. L. [et al.] (ed.). *Analizar datos > Describir variación / Analysing data > Describing variation*. Vigo: Universidade de Vigo. Servizio de Publicacions, p. 658-582.
- NIEDZIELSKI, Nancy A.; PRESTON, Dennis R. (2000). *Folk linguistics*. Berlín: Walter de Gruyter.
- PAYRATÓ, Lluís (1997). *De professió, lingüista: Panorama de la lingüística aplicada*. Barcelona: Empúries. [N'hi ha traducció espanyola: *De profesión, lingüista: Panorama de la lingüística aplicada*. 2a edició ampliada i actualitzada, 4a impressió. Barcelona: Ariel, 2008]
- PÉREZ SILDANYA, Manuel (1998). *Diccionari de lingüística*. Oliva, València: Colomar.
- PLA, Albert (2010). *Això del català: Podem fer-ho més fàcil?* Barcelona: Columna.
- (2012). Intervenció en el debat «Estàndard i correcció en el català», organitzat pel Col·legi de Llicenciats en Filosofia, Lletres i Ciències, el 8 de març de 2012.
- PONS, Xavier (2011). *L'évaluation des politiques éducatives*. París: Presses Universitaires de France.
- PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2001). *Societat, llengua i norma: A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Alambor.
- QUIRION, Jean (2012). «Diffusion et usage des termes au Québec: bilan des recherches socioterminologiques». A: *Espais terminològics 2012: Difusió i ús dels termes (28 de juny de 2012)*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Visionable a: <<http://www.youtube.com/watch?v=MVpBMuV-6HE>>.
- REYNALDOS, Elisenda (2012). «Anàlisi de set correctors electrònics». Ponència presentada a la I Jornada sobre Correcció i Assessorament Lingüístic, organitzada el 8 de maig de 2012, pel Departament de Filologia Catalana, la Facultat de Traducció i Interpretació i la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma i l'Institut d'Estudis Catalans.
- RIBA CAMPOS, Enric (2007). *La metodologia qualitativa en l'estudi del comportament*. Barcelona: UOC.
- SEGARRA, Mila (1985a). *Història de l'ortografia catalana*. Barcelona: Empúries.
- (1985b). *Història de la normativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- SLAMA-CAZACU, Tatiana (1984). *Linguistique appliquée: une introduction*. Brescia: La Scuola.
- SOLÀ, Joan (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- VILA, Xavier; NOGUÉ, Marina; VILA, Ignasi (2007). *Estudis d'implantació terminològica: Una aproximació en l'àmbit dels esports*. Vic: EUMO; Barcelona: Termcat.
- WILTON, Antie; STEGU, Martin (2011). A[ssociation] I[nternationale de] L[inguistique] A[ppliquée] Review, vol. 24: *Applied folk linguistics*.